

Εισαγωγή

Η Βιβλιοθηκονομία/ Επιστήμη της Πληροφόρησης ως επιστημονικός κλάδος αποσκοπεί στην κάλυψη των ποικίλων πληροφοριακών αναγκών, όπως εκφράζονται από τις λοιπές Επιστήμες. Με την εξέλιξη και την παράλληλη αύξηση των πληροφοριακών και επικοινωνιακών αναγκών του ανθρώπου, η Επιστήμη της Πληροφόρησης ανέπτυξε επιμέρους τομείς και εξειδικεύσεις, με σκοπό την εξυπηρέτηση των εκάστοτε γνωστικών πεδίων. Οι ανάγκες αυτές εκφράζονται και στις Επιστήμες της Υγείας (ιατρική, βιολογία κλπ.), οι οποίες εξελίσσονται ραγδαία και υποστηρίζονται από μια δυναμική τεχνολογική υποδομή και ερευνητική δραστηριότητα. Η ταχύτερη ανάπτυξη των Επιστημών Υγείας οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους: αφ' ενός στην ανάγκη για διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας και εξασφάλισης της κοινωνικής ευμάρειας, αφ' ετέρου δε σε επιμέρους οικονομικό-πολιτικούς παράγοντες με διαφορετικά ανά περίπτωση κίνητρα διαμόρφωσης.

Σε κάθε περίπτωση, εκείνο που καθίσταται κατάφορο είναι το ότι οι Επιστήμες Υγείας χαίρουν παγκοσμίως σημαντικής οικονομικής υποστήριξης, τόσο σε δημόσιο όσο και ιδιωτικό επίπεδο, γεγονός που προωθεί την έρευνα και την πρακτική εφαρμογή τους. Κατά την παραπάνω διαδικασία, οι Επιστήμες Υγείας χρησιμοποιούν την Επιστήμη της Πληροφόρησης, η οποία αναπτύσσει και διαχειρίζεται τεχνικές και μεθόδους πληροφόρησης. Στο παρόν άρθρο μέσω εκτεταμένης βιβλιογραφικής επισκόπησης και με τη χρήση ποσοτικών και ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων (ερωτηματολόγια και τηλεφωνικές συνεντεύξεις), μελετάται ο ρόλος του σύγχρονου ιατρικού βιβλιοθηκονόμου στην Ελλάδα.

Αρχικά, μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης πραγματοποιείται περιγραφή της διεθνούς πραγματικότητας και αποτύπωση των τάσεων και προοπτικών της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Εν συνεχεία, γίνεται λόγος για την εκπαίδευση και την ανάγκη εξειδίκευσης του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου, ενώ σε επόμενο κεφάλαιο αναφέρονται συνοπτικά τα στοιχεία που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο ιατρικό βιβλιοθηκονόμο. Τέλος, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσης μελέτης και παρατίθενται τα συμπεράσματα και οι προβληματισμοί που απορρέουν από την ανάλυση των επιμέρους στοιχείων αυτής.

Εννοιολογικός Προσδιορισμός

Η Ιατρική Βιβλιοθηκονομία αποτελεί το κομμάτι της Επιστήμης της Πληροφόρησης που εντοπίζει, οργανώνει και διαχέει τις πληροφορίες ιατρό-βιολογικού ενδιαφέροντος, εξασφαλίζει μηχανισμούς διαχείρισης και πρόσβασης στην πληροφορία, παρέχοντας τα πληροφοριακά εργαλεία για την προαγωγή και εξέλιξη των Επιστημών Υγείας (Μάνεση, 2000). Σύμφωνα με την Εθνική Ιατρική Βιβλιοθήκη των ΗΠΑ η ιατρική βιβλιοθηκονομία «στόχο έχει να παράσχει τη θεωρητική και επιστημονική υποδομή στις Επιστήμες Υγείας, γεγονός που επιτυγχάνεται με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών των Η/Υ και των αυτοματοποιημένων πληροφοριακών συστημάτων» (National Medical Library, 2007).

Ως εξειδικευμένο επιστημονικό πεδίο περιλαμβάνει δράσεις, όπως είναι: 1) η συγκέντρωση ιατρικών πληροφοριών, η επεξεργασία και οργάνωση αυτών, 2) η διακίνησή τους μέσα από τη διαδικασία της ανάκτησης, 3) η επικοινωνία με οργανισμούς, νοσοκομεία, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια, φαρμακευτικές εταιρείες και άλλους φορείς, που είτε παρέχουν ιατρική εκπαίδευση είτε πραγματοποιούν έρευνα, 4) η υποστήριξη των χρηστών σε θέματα τεχνολογίας της πληροφόρησης κλπ.

Βεβαίως, η ιατρική πληροφόρηση δεν αφορά μονάχα τη διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την κοινοποίηση των ιατρικών πληροφοριών. Συμπεριλαμβάνει σε ένα επόμενο στάδιο την επεξεργασία των πρωτογενών πληροφοριακών πηγών, την παραγωγή νέας γνώσης και την οργάνωση ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων, με σκοπό τη διαχείριση εξατομικευμένων πληροφοριών και την απόδοσή τους στο κοινό, είτε πρόκειται για μέλη του ιατρικού επαγγέλματος είτε για καταναλωτές προϊόντων υγείας.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, η ιατρική βιβλιοθηκονομία χρησιμοποιεί πεδία εφαρμογών, ως μέσα συγκέντρωσης και οργάνωσης πληροφοριών, όπως: 1. βάσεις δεδομένων, 2) ψηφιοποιημένες συλλογές (εικόνων, ακτίνων κλπ.), 3) ολοκληρωμένα συστήματα πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων και διαγνώσεων (integrated systems), 4) ηλεκτρονικά ιδρυματικά αποθετήρια (institutional repositories), 5) ψηφιακές βιβλιοθήκες κλπ.

Οι ανάγκες του κοινού που εξυπηρετούν οι ιατροβιολογικές β. ποικίλουν ως προς τη χρήση και το είδος τους. Σε γενικές γραμμές μπορούν να διακριθούν στις πληροφοριακές ανάγκες: α) των επιστημόνων για καθαρά ερευνητική χρήση (κλινική ή βασική έρευνα), β) των επαγγελματιών της υγείας (ιατρών, νοσοκόμων κλπ.), γ) των συστημάτων υγείας και των εφαρμογών αυτής (εμπορικές εταιρίες, ασφαλιστικοί οργανισμοί, βιομηχανίες προϊόντων υγείας κλπ.) και δ) των ασθενών και άλλων που χρησιμοποιούν την ιατρική πληροφορία για ενημερωτικούς λόγους (Μάνεση, 2002).

Οι ιατρικοί βιβλιοθηκονόμοι απασχολούνται σε: 1. ιατροβιολογικές- ερευνητικές βιβλιοθήκες (δημόσιες και ιδιωτικές), 2. νοσοκομειακές βιβλιοθήκες (δημόσιες και ιδιωτικές), με κοινό τόσο επιστήμονες υγείας, όσο και ασθενείς, 3. κέντρα ιατρικής τεκμηρίωσης και πληροφόρησης, 4. βιβλιοθήκες ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με ιατρικές σχολές και σχολές επιστημών υγείας, 5. βιβλιοθήκες & κέντρα πληροφόρησης του Εθνικού Συστήματος Υγείας, 6. κέντρα & μονάδες προληπτικής ιατρικής, 7. βιβλιοθήκες ασφαλιστικών οργανισμών, 8. βιβλιοθήκες φαρμακευτικών εταιρειών και 9. λοιπούς πληροφοριακούς σταθμούς κέντρων υγείας, θεραπευτηρίων, σταθμών βοήθειών κλπ.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Εκτεταμένη διεθνής βιβλιογραφία πραγματεύεται το θέμα της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας και των σχετικών ζητημάτων. Στις ΗΠΑ από νωρίς μελετάται ο ρόλος του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου και σκιαγραφείται το επαγγελματικό του προφίλ, ενώ ιδιαίτερος λόγος γίνεται για την εκπαίδευση και επιστημονική του κατάρτιση (Brodman, 1971; Kronick, 1970; Cimpl, 1985; Earl & Neutens, 1999). Έρευνες πραγματοποιούνται, ακόμα, για την ανεύρεση του καταλληλότερου επιστημονικού υπόβαθρου των στελεχών ιατρικών βιβλιοθηκών. Σύμφωνα με κάποιες μελέτες οι εργαζόμενοι οφείλουν να έχουν ως πρώτο το πτυχίο μια επιστήμης υγείας και μεταπτυχιακό στη βιβλιοθηκονομία, ενώ άλλες μελέτες υποστηρίζουν το ακριβώς αντίθετο (Hartman et al, 2005; Kwasik & Fulda, 2006; Harris, 2005). Η δυνατότητα περαιτέρω εξειδίκευσης στο κομμάτι της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας απασχολεί σημαντικό αριθμό άρθρων, γεγονός που αποδεικνύεται και από τους διαφορετικούς τίτλους που ο βιβλιοθηκονόμος ενδύεται (clinical librarian, evidence-based librarian, bioinformatics librarian) (Winning & Beverley, 2003; Lappa, 2005; Sargeant & Harrison, 2004). Τέλος, αρκετοί συγγραφείς προσπαθούν να προβλέψουν το επιστημονικό και επαγγελματικό μέλλον των ιατρικών βιβλιοθηκονόμων, την εξέλιξη και τις πιθανές επιστημονικές οδούς που διανοίγονται σε συνεργασία με άλλα πεδία, αλλά και τις νέες διοικητικές προκλήσεις που φέρει το περιβάλλον της Νέας Οικονομίας, σε συνδυασμό με τη ζήτηση και προσφορά της ιατρικής πληροφορίας (Medical Library Association, 2003; Brice & Gray, 2004; Detlefsen, 2002; Maclean, 2006; Crumley, 2006; Fama et al., 2005; Perry et al., 2005).

Εκπαίδευση και εξειδίκευση του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου

Η βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση στην Ελλάδα αποσκοπεί στην παροχή εξειδικευμένων γνώσεων σε συγκεκριμένους τομείς, για τη διαχείριση των πληροφοριών, ανεξάρτητα από τη μορφή ή το περιεχόμενό τους. Απώτερος στόχος της παραπάνω εξειδίκευσης είναι η εξοικείωση με τις πληροφοριακές πηγές συγκεκριμένων γνωστικών αντικειμένων, με σκοπό την ευχερή χρήση, διαχείριση και αξιολόγησή τους. Το παραπάνω γεγονός δεν συνεπάγεται στην επιδίωξη απόκτησης ειδικών γνώσεων (πχ. ιατρικής, βιολογίας, χημείας κλπ.) από τον ιατρικό βιβλιοθηκονόμο, αλλά την εκπαίδευση και εξειδίκευσή του για τη διαχείριση των πληροφοριακών πόρων του εκάστοτε γνωστικού αντικειμένου.

Στην Ελλάδα οι σχολές Βιβλιοθηκονομίας, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, παρέχουν εξειδικευμένη εκπαίδευση που αφορά στη διαχείριση πληροφοριακών πηγών, την ανεύρεση και ανάκτηση της πληροφορίας. Παρόλα αυτά, δεν παρέχουν μαθήματα που αποκλειστικό σκοπό έχουν τη μελέτη της «ιατρό-βιολογικής πληροφορίας» και τη διαχείριση αυτής. Αντίθετα, σε χώρες του εξωτερικού, η ιατρική βιβλιοθηκονομία αποτελεί είτε ξεχωριστό μάθημα επιλογής σε προπτυχιακό επίπεδο, είτε αντικείμενο μεταπτυχιακών σπουδών. Πολύ συχνό είναι ακόμα το φαινόμενο των σεμιναρίων και των κύκλων ειδικών σπουδών που διοργανώνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα από Ενώσεις Ιατρικής Βιβλιοθηκονομίας και που σκοπό έχουν τη δια βίου εκπαίδευση και ενημέρωση σε τεχνολογίες και εξελίξεις της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας. Ακόμα, δε λείπουν οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ιατρικοί βιβλιοθηκονόμοι έχουν δεύτερο πτυχίο σε κάποια από τις επιστήμες τις πληροφορίες της οποίας διαχειρίζονται, όπως βιολογία, ιατρική κλπ., ή διαθέτουν πτυχίο βιολογίας, ιατρικής κλπ. και εν συνεχεία προχωρούν σε σπουδές βιβλιοθηκονομίας σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

Η εξειδίκευση της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας, κατά τη γνώμη των συγγραφέων, θα μπορούσε να περιλαμβάνει τα κάτωθι γνωστικά πεδία: α) μεθόδους ανεύρεσης και αξιολόγησης ιατρό-βιολογικού πληροφοριακού υλικού, β) ανάπτυξη και διαχείριση συλλογών (έντυπων και ηλεκτρονικών) ιατρό-βιολογικού περιεχομένου, γ) δημιουργία ιατρικών ψηφιακών βιβλιοθηκών, δ) χρήση τεχνολογιών ιατρικής πληροφόρησης, ε) ανάπτυξη ηλεκτρονικών ιδρυματικών αποθετηρίων ιατρό-βιολογικού ενδιαφέροντος, στ) ανάπτυξη τεχνικών εξόρυξης (*data mining*) και κατηγοριοποίησης (*clustering*) της ιατρό-βιολογικής πληροφορίας, ζ) δημιουργία οντολογιών (*ontologies*) και ταξονομιών (*taxonomies*) ιατρό-βιολογικών όρων, η) ενασχόληση με τον τομέα της «βιοπληροφορικής» (*bioinformatics*) που συνδυάζει τις επιστήμες της βιολογίας και της πληροφορικής κλπ.

Ο σύγχρονος ρόλος του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου:

Ο ρόλος του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου, όπως διαμορφώνεται βάσει των σύγχρονων πληροφοριακών αναγκών, των τεχνολογικών εξελίξεων και των λοιπών κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών, προϋποθέτει την ύπαρξη ενός συνόλου γνώσεων και δεξιοτήτων, σε συνδυασμό με επικοινωνιακές ικανότητες και δυνατότητες παρακολούθησης των εξελίξεων (*watching people*) (Brice & Gray, 2004; Maclean, 2006; Crumley, 2006; Fama et al., 2005; Perry et al., 2005).

Τα σημαντικότερα στοιχεία που σκιαγραφούν την εικόνα (*profile*) του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου, παρατίθενται επιγραμματικά παρακάτω και αφορούν στα εξής σημεία: 1) στην εκτέλεση των παραδοσιακών βιβλιοθηκονομικών εργασιών και στην ενσωμάτωση νέων, 2) στην ανάπτυξη εξατομικευμένων υπηρεσιών και προϊόντων για την κάλυψη εξειδικευμένων πληροφοριακών αναγκών, 3) τη μελέτη και αξιολόγηση (μελέτες χρηστών, έρευνες αγοράς) των πληροφοριακών αναγκών κοινού που εξυπηρετούν με ίδια, αλλά και διαφορετικά χαρακτηριστικά (γιατροί, ερευνητές, φοιτητές), 4) την απόκτηση γνώσεων/ δεξιοτήτων που αφορούν στο επιστημονικό αντικείμενο που θεραπεύεται στον Οργανισμό, 5) τη διαχείριση πληροφοριακών πηγών συντονίζοντας τον εντοπισμό, την επιλογή, την πρόσκτηση, την ανάλυση και επεξεργασία και χρήση τους, 6) την παροχή ολοκληρωμένων πληροφοριακών υπηρεσιών

(information integration), 7) την εξασφάλιση της πρόσβασης στο υλικό και την πλήρωση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για τη διευκόλυνση του κοινού και την εξοικείωση αυτού με τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία και χρήση και αξιοποίηση των παρεχόμενων πληροφοριών (σεμινάρια χρηστών, εκπαίδευση κοινού), 8) τη συμβολή κατά τη λήψη αποφάσεων στα ερευνητικά κέντρα, εργαστήρια και λοιπά τμήματα του Οργανισμού, 9) τη συνεργασία με τα ανωτέρω τμήματα, την υλοποίηση προγραμμάτων (projects) από κοινού (πχ. υπηρεσίες βιοπληροφορικής), 10) την υιοθέτηση και ανάπτυξη Νέων Τεχνολογιών (ψηφιακών βιβλιοθηκών και ιδρυματικών αποθετηρίων), 11) την ανάπτυξη κοινοπραξιών και συνεργατικών σχημάτων ιατρό-βιολογικών βιβλιοθηκών, 12) τη συμβολή στην έκδοση ιατρό-βιολογικών δημοσιευμάτων, 13) την έρευνα στο κομμάτι της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας, 14) την ενημέρωση για εξελίξεις του κλάδου (συμμετοχή σε συνέδρια, σεμινάρια), 15) την ίδρυση και ενεργή συμμετοχή σε Ενώσεις Ιατρικής βιβλιοθηκονομίας κλπ. (Detlefsen, 2002; Maclean, 2006; Crumley, 2006; Fama et al., 2005; Perry et al., 2005; Μάνεση, 2000).

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η προκήρυξη θέσεως ιατρικού βιβλιοθηκονόμου της Ιατρικής Κοινοπραξίας Ιθαγενών της Αλάσκα (Alaska Native Tribal Health Consortium, 2007) για τη θέση του Υπεύθυνου της Ιατρικής Βιβλιοθήκης (Health Sciences Library) του Ιατρικού Κέντρου Ιθαγενών της Αλάσκα (Alaska Native Medical Centre), του Νοτιοκεντρικού Ιδρύματος της Αλάσκα (South Central Foundation) και της Κοινοπραξία Γηγενών Φυλών της Αλάσκα (Alaska Native Tribal Health Consortium), σύμφωνα με την οποία ο υποψήφιος οφείλει να κατέχει τις ακόλουθες γνώσεις και δεξιότητες: α) γνώσεις των ιατρικών πληροφοριακών πηγών, περιοδικών και βάσεων δεδομένων, β) γνώσεις βιβλιοθηκονομικών πρακτικών και τεχνικών, γ) οικονομικές γνώσεις και διοικητικές ικανότητες, δ) γνώσεις των αρχών που διέπουν τη Διαχείριση Πληροφορίας, ε) ικανότητες γραπτού και προφορικού λόγου, στ) ηγετικές ικανότητες και γνώσεις διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων, ζ) τεχνολογικές γνώσεις για την ανάπτυξη λογισμικού και ψηφιακών βιβλιοθηκών, η) διάθεση πνεύματος συνεργασίας και οργάνωσης. Η περιγραφή της θέσης εργασίας συνοψίζεται στην εκτέλεση των παρακάτω καθηκόντων: α) διοίκηση της βιβλιοθήκης, β) ανάπτυξη στρατηγικού σχεδιασμού και διοικητών σχεδίων δράσεων, γ) οικονομική διοίκηση, δ) διαχείριση πηγών πληροφόρησης, ε) εξυπηρέτηση κοινού και ε) ανάπτυξη τεχνικών και μεθόδων διαφήμισης και προώθησης των υπηρεσιών και προϊόντων της βιβλιοθήκης.

Στοιχεία του δείγματος και Αποτελέσματα της Έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη κατά την περίοδο Ιουνίου – Αυγούστου 2007. Το ερωτηματολόγιο εστάλη αρχικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ενώ σε επόμενη φάση πραγματοποιήθηκαν και τηλεφωνικές συνεντεύξεις. Συνολικά πενήντα πέντε (55) βιβλιοθήκες έλαβαν γνώση του ερωτηματολογίου, είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είτε μέσω τηλεφωνικής συνομιλίας. Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις και οι τηλεφωνικοί αριθμοί των βιβλιοθηκών συνελέχθησαν από το Συλλογικό Κατάλογο του Εθνικού Δικτύου Επιστημονικών και Τεχνολογικών Βιβλιοθηκών (ΕΔΕΤΒ). Συνολικά συγκεντρώθηκαν τριάντα οκτώ (38) προσωπικά ανώνυμα ερωτηματολόγια.

Σε ποσοστό 76,3% το δείγμα αποτελούσαν γυναίκες και σε 23,6% άνδρες, ενώ ηλικιακά το δείγμα σε ποσοστό 26,3% κυμαίνεται από 25-35 έτη, σε ποσοστό 52,6% στα 35 με 45 έτη, ενώ το 21% είναι άνω των 45 ετών.

Ως προς την εμπειρία οι ερωτηθέντες απάντησαν σε ποσοστό 42,1% ότι εργάζονται λιγότερα από 5 έτη σε ιατρική βιβλιοθήκη, σε ποσοστό 18,4% ότι εργάζονται πάνω από 5 έτη, σε ποσοστό 21% ότι εργάζονται πάνω από 10 έτη, ενώ και ένα ποσοστό 18,4% εργάζεται περισσότερα από 20 έτη.

Ως προς το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος, το 21% διαθέτει τη βασική εκπαίδευση, το 7,8% είναι απόφοιτοι σχολών ΑΕΙ Βιβλιοθηκονομίας, το μεγαλύτερο ποσοστό 44,7% είναι απόφοιτοι σχολών ΤΕΙ Βιβλιοθηκονομίας, το 13,1% διαθέτει πτυχίο ΑΕΙ σε άλλο γνωστικό

αντικείμενο, ενώ το 13,1% διαθέτει και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Επιστήμη της Πληροφόρησης ή σε συναφές αντικείμενο. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σε ποσοστό 21% οι εργαζόμενοι σε ιατρικές βιβλιοθήκες διαθέτουν παραπάνω από ένα πτυχίο, που μπορεί να είναι είτε πτυχίο ΑΕΙ/ ΤΕΙ Βιβλιοθηκονομίας και ΜSc στην Επιστήμη της Πληροφόρησης ή σε σχετικό με τις Επιστήμες Υγείας αντικείμενο (πχ. νοσηλευτική), είτε να είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος στη Βιβλιοθηκονομία ή σε άλλο επιστημονικό αντικείμενο.

Το ερωτηματολόγιο περιείχε 15 ερωτήσεις και περιθώριο ελεύθερου κειμένου για προσωπικά σχόλια. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν οι ακόλουθες:

1. Φύλλο
2. Ηλικία
3. Εργασιακή εμπειρία σε ιατρική βιβλιοθήκη
4. Εκπαιδευτικό υπόβαθρο
5. Η Βιβλιοθήκη σας αποτελεί ανεξάρτητο Τμήμα στο πλαίσιο του Οργανισμού που ανήκει;
6. Πόσοι εργαζόμενοι απασχολούνται στη Βιβλιοθήκη σας;
7. Ποια είναι τα καθήκοντά σας στο πλαίσιο της εργασίας σας;
8. Ποιο είναι το κοινό της Βιβλιοθήκης σας;
9. Πόσους τίτλους περιοδικών και βιβλίων διαθέτετε;
10. Ποια η μορφή του παραπάνω υλικού; (έντυπη – ηλεκτρονική)
11. Συμμετέχετε σε σεμινάρια/ συνέδρια ιατρικής βιβλιοθηκονομίας; (ναι – όχι – καμιά φορά)
12. Ενημερώνεστε για τα τρέχοντα θέματα/ εξελίξεις του πεδίου της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας; (ναι – όχι – δεν ξέρω από πού να ενημερωθώ)
13. Μπορείτε να αναφέρετε δύο περιοδικά ιατρικής βιβλιοθηκονομίας από όπου συνήθως ενημερώνεστε;
14. Θεωρείτε ότι ο/η ιατρικός βιβλιοθηκονόμος χρειάζεται περαιτέρω εξειδίκευση και δια βίου εκπαίδευση; (ναι – όχι – η εμπειρία αρκεί)
15. Κατά την άποψή σας, οι ιατρικές οι ιατρικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα είναι αρκούτως εξοπλισμένες και επανδρωμένες με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό; (ναι – όχι – δεν έχω εικόνα των άλλων βιβλιοθηκών)
16. Προσωπικό σχόλιο

Στην ερώτηση «Η Βιβλιοθήκη σας αποτελεί ανεξάρτητο Τμήμα στο πλαίσιο του Οργανισμού που ανήκει», το 26,3% απάντησε θετικά και το 73,6% απάντησε αρνητικά. Το αποτέλεσμα εξηγείται εύκολα εάν αναλογιστεί κανείς ότι οι περισσότερες νοσοκομειακές βιβλιοθήκες δε διαθέτουν διοικητική αυτοτέλεια, ώστε να αποτελούν ανεξάρτητα τμήματα στο πλαίσιο του Οργανισμού που λειτουργούν, αλλά υπάγονται είτε στο τμήμα της Γραμματείας, είτε του Προσωπικού ή της Διοικητικής Μέριμνας.

Στην ερώτηση «Πόσοι εργαζόμενοι απασχολούνται στη Βιβλιοθήκη σας», το ποσοστό ήταν 50% για μέχρι και δύο εργαζόμενους και 50% για πάνω από δύο εργαζόμενους. Από τους παραπάνω, το 42,1% είναι βιβλιοθηκονόμοι, το 23,6% δεν είναι, ενώ σε ποσοστό 34,2% οι ιατρικές βιβλιοθήκες στελεχώνονται από τουλάχιστον ένα βιβλιοθηκονόμο, συν έναν ή περισσότερους εργαζόμενους με άλλη ειδικότητα και άλλα καθήκοντα.

Στην ερώτηση «Ποια είναι τα καθήκοντά σας στο πλαίσιο της εργασίας σας», το 89,4% αναφέρει βιβλιοθηκονομικά καθήκοντα (καταλογογράφηση, ταξινόμηση, εξυπηρέτηση κοινού, δανεισμό κλπ.), ενώ το 13,1% ασχολείται με άλλες εργασίες (εξωτερικές δουλειές, κλητήρες κλπ.). Από το 89,4% που ασχολούνται με βιβλιοθηκονομικές εργασίες το 41% ασκεί και καθήκοντα «υπεύθυνου/ προϊστάμενου» της Βιβλιοθήκης.

Στην ερώτηση «Ποιο είναι το κοινό της βιβλιοθήκης σας», το 18,4% απαντά «γιατροί», το 2,6% «ερευνητές», το 21% «γιατροί & ερευνητές», το 13,1% «γιατροί & διοικητικοί», το

28,9% «γιατροί, ερευνητές, διοικητικοί» και το 15,7% απαντά «όλοι οι παραπάνω». Στην κατηγορία των «γιατρών» περιλαμβάνονται όλοι οι ασκούντες επαγγέλματα υγείας και στην κατηγορία των «ερευνητών» εντάσσονται και οι φοιτητές (μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί) που εκπονούν έρευνα.

Ως προς το υλικό που διαθέτουν οι Βιβλιοθήκες, σε ποσοστό 63,1% ξεπερνά τους 500 τίτλους βιβλίων, ενώ σε ποσοστό 28,9% ξεπερνά του 500 τίτλους περιοδικών εκδόσεων. Οι ιατρικές βιβλιοθήκες σε ποσοστό 65,7% είναι «υβριδικές», συνδυάζοντας έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, ενώ σε ποσοστό 31,5% οι συλλογές είναι σε έντυπη μορφή, με μία μοναδική περίπτωση (2,6%) που η συλλογή είναι μόνον ηλεκτρονική.

Στην ερώτηση «Συμμετέχετε σε σεμινάρια/ συνέδρια ιατρικής βιβλιοθηκονομίας», το 39,4% απαντά θετικά, το 34,2% απαντά αρνητικά και το 26,3% απαντά πως συμμετέχει «καμιά φορά».

Στην ερώτηση «Ενημερώνεστε για τα τρέχοντα θέματα/ εξελίξεις του πεδίου της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας», το 55,2% απαντά θετικά, το 23,6% απαντά αρνητικά, ενώ ένα ποσοστό 21% δηλώνει πως δεν γνωρίζει από πού μπορεί να ενημερωθεί για θέματα ιατρικής βιβλιοθηκονομίας.

Σε συνέχεια της προηγούμενης, στην ερώτηση «Μπορείτε να αναφέρετε δύο περιοδικά ιατρικής βιβλιοθηκονομίας από όπου συνήθως ενημερώνεστε», το 15,7% αναφέρει ονομαστικά ένα (1) περιοδικό ιατρικής βιβλιοθηκονομίας, το 23,6% αναφέρει δύο (2) περιοδικά όπως ζητάται, και η πλειοψηφία σε ποσοστό 60,5% δεν αναφέρει κανένα περιοδικό ιατρικής βιβλιοθηκονομίας.

Στην ερώτηση «Θεωρείτε ότι ο ιατρικός βιβλιοθηκονόμος χρειάζεται περαιτέρω εξειδίκευση και δια βίου εκπαίδευση», η συντριπτική πλειοψηφία απαντά θετικά σε ποσοστό 97,3%, ενώ μόλις το 2,6% απαντά αρνητικά.

Τέλος, στην ερώτηση «Κατά την άποψή σας, οι ιατρικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα είναι αρκούτσως εξοπλισμένες και επανδρωμένες με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό», το 2,6% απαντά θετικά, το 68,4% απαντά αρνητικά και το 28,9% απαντά πως δεν έχει εικόνα των άλλων βιβλιοθηκών.

Από τα προσωπικά σχόλια των ερωτηθέντων μεταφέρουμε αυτούσιες απαντήσεις που σχετίζονται άμεσα με ζωτικά θέματα που απασχολούν τον κλάδο της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας, όπως: «οι ιατρικές βιβλιοθήκες είναι επανδρωμένες με μικρό αριθμό καταρτισμένων ατόμων», «ασύμφορη χρηματικά η συμμετοχή σε σεμινάρια ή σπουδές εξωτερικού για περαιτέρω εκπαίδευση», «υπάρχει ανάγκη για περισσότερο προσωπικό και εξειδίκευση», «να εργάζονται μόνο βιβλιοθηκονόμοι στις ιατρικές βιβλιοθήκες», «το προσωπικό πρέπει να έχει βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση που να συνδυάζεται με πείρα, ενώ το βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχουν πολλοί βιβλιοθηκονόμοι», «χρειάζεται περισσότερη συνεργασία μεταξύ των ιατρικών βιβλιοθηκών», «δεν υπάρχει πολιτική βούληση», «οι ιατρικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα φέρουν την κακοδαιμονία να είναι σε εργασιακό χώρο που η ύπαρξή τους θεωρείται πολυτέλεια και ως εκ τούτου κατέχουν πάντα την τελευταία θέση στη σειρά προτεραιοτήτων ενός νοσοκομείου», «χρειάζεται καλύτερη αξιοποίηση των βιβλιοθηκών στο πλαίσιο του Οργανισμού τους», «να γίνουν οι βιβλιοθήκες ανεξάρτητα οργανωμένα τμήματα».

Καταληκτικά συμπεράσματα: Προβληματισμοί & Προτάσεις

Όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας τα σημαντικότερα ζητήματα σχετικά με τις Ιατρικές Βιβλιοθήκες και τους εργαζόμενους σε αυτές είναι τα «διοικητικά». Αρχικά, το γεγονός του ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ιατρικών βιβλιοθηκών δεν αποτελεί διοικητικά ανεξάρτητο τμήμα, δυσχεραίνει την περαιτέρω ανάπτυξη και γεννά γραφειοκρατικά κολλημάτα, ενώ συρρικνώνει τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών και εσωτερικής ανάπτυξης.

Οι εργαζόμενοι στην πλειοψηφία τους φαίνεται να αναγνωρίζουν την ανάγκη εξειδίκευσης και δια βίου μάθησης, λόγω της ιδιαίτερης φύσης του επιστημονικού αντικειμένου που καλούνται να καλύψουν πληροφοριακά, αν και η ενημέρωσή τους φαίνεται να είναι ελλιπής όσον αφορά στις εξελίξεις του κλάδου (45%). Χαρακτηριστικό είναι και το μέγεθος του δείγματος που δηλώνει ότι δεν γνωρίζει από πού μπορεί να ενημερωθεί για ζητήματα του κλάδου (21%). Η ελλιπής ενημέρωση αποδεικνύεται και από το γεγονός του ότι μονάχα μικρό ποσοστό ερωτηθέντων αναφέρει μέχρι και δύο (2) περιοδικά ιατρικής βιβλιοθηκονομίας (23,6%).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εικόνα που έχουν οι εργαζόμενοι στις ιατρικές βιβλιοθήκες όσον αφορά στη στελέχωση και τον εξοπλισμό τους. Η πλειοψηφία θεωρεί ότι η ιατρικές βιβλιοθήκες δεν είναι καλά εξοπλισμένες και επανδρωμένες (68,4%), ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό εκείνων που δεν έχουν εικόνα της κατάστασης των άλλων ελληνικών ιατρικών βιβλιοθηκών (29%).

Ο υβριδικός χαρακτήρας των ιατρικών βιβλιοθηκών (σε ποσοστό 66%) φανερώνει τη σταδιακή υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών από τις βιβλιοθήκες, καθιστώντας παράλληλα κατάφορη την ανάγκη για εξέλιξη του ρόλου των βιβλιοθηκονόμων, οι οποίοι οφείλουν να γνωρίζουν και να χειρίζονται τις τεχνολογίες.

Ανεξάρτητα, όμως, από τα αποτελέσματα της παρούσης έρευνα οφείλουμε να σημειώσουμε ότι στην Ελλάδα σήμερα δεν υφίσταται κανένας επίσημος επικοινωνιακός διάυλος ανάμεσα στις ιατρικές βιβλιοθήκες. Όπου υπάρχουν συνεργασίες αποδίδονται στις διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους οι εργαζόμενοι. Επίσης, δεν υπάρχει Ένωση Ελλήνων Ιατρικών Βιβλιοθηκονόμων, μέσω της οποίας οι ιατρικοί βιβλιοθηκονόμοι θα μπορούσαν να καθιερώσουν τα επαγγελματικά τους δικαιώματα και υποχρεώσεις, να καταστήσουν σαφές τον ρόλο τους και να διεκδικήσουν θέσεις εργασίας σε αντίστοιχους φορείς. Ακόμα, στην Ελλάδα δεν λαμβάνουν χώρα συναντήσεις ιατρικών βιβλιοθηκονόμων, ημερίδες ή συνέδρια και η δυνατότητα ενημέρωσης περιορίζεται σε ευρωπαϊκές και πιο σπάνιες διεθνείς συναντήσεις. Τέλος, να σημειωθεί ότι στις Σχολές Βιβλιοθηκονομίας δεν διδάσκονται μαθήματα σχετικά με την ανεύρεση, αναζήτηση, ανάκτηση και διαχείριση εν γένει της πληροφορίας των Επιστημών Υγείας. Όλοι οι παραπάνω παράγοντες στέκονται τροχοπέδη για την ανάπτυξη των ιατρικών βιβλιοθηκών και την προώθηση του ρόλου των ιατρικών βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα. Κατά συνέπεια, το επαγγελματικό προφίλ του Έλληνα ιατρικού βιβλιοθηκονόμου σκιαγραφείται διαστρεβλωμένο, ενώ υποτιμάται η επιστημονική του συμβολή, απόρροια ενδεχομένως της λανθασμένης ή ελλιπούς εκτίμησης του ρόλου των ίδιων των ιατρικών βιβλιοθηκών στο πλαίσιο του Οργανισμού που δραστηριοποιούνται.

Για την ανατροπή της παρούσης πραγματικότητας, οι συγγραφείς του άρθρου προτείνουν: α) την καθιέρωση μαθημάτων ιατρικής βιβλιοθηκονομίας στις Σχολές ή/και τη σύσταση Μεταπτυχιακού Προγράμματος Ειδίκευσης στη Βιβλιοθηκονομία Επιστημών Υγείας, β) την ίδρυση Συλλόγου/ Ένωσης ιατρικών βιβλιοθηκονόμων, γ) τη σύσταση ομάδων εργασίας, δ) την ανάπτυξη συνεργατικών δικτύων και κοινοπραξιών, ε) την έκδοση περιοδικής έκδοσης, στ) τη δημιουργία blogs για καθημερινή και πιο ανεπίσημη επικοινωνία και ζ) την υλοποίηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων/ ενημερωτικών ημερίδων και συναντήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Alaska Native Tribal Health Consortium (2007) Medical Librarian Job Definition. **Office of Human Resources**, May 8, 2007.
- Baker, L., Kars, M. and Petty J. (2004) Health sciences librarians' attitudes toward the Academy of Health Information Professionals. **Journal of the Medical Library Association**, 92 (3), pp. 325-333.

- Brice, A. & Gray, J. (2004) What is the role of the librarian in 21st century Healthcare? **Health Information Libraries Journal**, 21, pp. 81-83.
- Brodman, E. (1971) The pursuit of excellence. **Bulletin of the Medical Library Association**, 59 (4), pp. 549-553.
- Cimpl, K. (1985) Clinical medical librarianship: a review of the literature. **Bulletin of the Medical Library Association**, 73 (1) pp. 21-8.
- Crumley, E. (2006) Exploring the roles of librarians and health care professionals involved with complementary and alternative medicine. **Journal of the Medical Library Association**, 94 (1), pp. 81-89.
- Demas, JM & Ludwig LT. (1991) Clinical medical librarian: the last unicorn? **Bulletin of the Medical Library Association**, 79 (1) pp. 17-27.
- Detlefsen, E. (2002) The education of informationists, from the perspective of a library and information sciences educator. **Journal of the Medical Library Association**, 90 (1), pp. 59-67.
- Dunn, K. et al. (2006) "Mini-medical school for librarians": from needs assessment to education outcomes. **Journal of the Medical Library Association**, 94 (2), pp. 166-173.
- Earl, M. & Neutens, J. (1999) Evidence-based medicine training for residents and students at a teaching hospital: the library's role in turning evidence into action. **Bulletin of the Medical Library Association**, 87 (2), pp. 211-213.
- Fama, J. et al, (2005) Inside outreach: a challenge for health sciences librarians. **Journal of the Medical Library Association**, 95 (3), pp. 327-337.
- Giuse, NB. (1997) Advancing the practice of clinical medical librarianship. **Bulletin of the Medical Library Association**, 85 (4) pp. 437-8.
- Halsted, DD., Ward, DH. and Neeley DM. (1989) The evolving role of clinical medical librarians. **Bulletin of the Medical Library Association**, 77(3) pp. 299-301.
- Harris, M. (2005) The librarian's roles in the systematic review process: a case study. **Journal of the Medical Library Association**, 93 (1), pp. 81-87.
- Hartmann, L. et al. (2005) Staff development planning in an academic health sciences library. **Journal of the Medical Library Association**, 93 (2), pp. 271-277.
- King, DN. (1987) The contribution of hospital library information services to clinical care: a study in eight hospitals. **Bulletin of the Medical Library Association**, 75 (4) pp. 291-301.
- Kronick, D. (1970) An investigation of the educational needs of health sciences library manpower: definition of the manpower problem and research design. **Bulletin of the Medical Library Association**, 58 (1), pp. 7-17.
- Kwasik, H. & Fulda P. (2006) Strengthening professionals: a chapter-level formative evaluation of the Medical Library Association mentoring initiative. **Journal of the Medical Library Association**, 94 (1), pp. 19-29.
- Lappa, E. (2005) Undertaking an information-needs analysis of the emergency-care physician to inform the role of the clinical librarian: a Greek perspective. **Health Information and Libraries Journal**, 22, pp. 124-132.
- Maclean, G. (2006) Opportunity for change in the future roles for the health library and information professional: meeting the challenges in NHS Scotland. **Health Information and Libraries Journal**, 23 (suppl. 1), pp. 32-38.
- Martin Russo, E. (2006) Team effectiveness in academic medical libraries: a multiple case study. **Journal of the Medical Library Association**, 94 (3), pp. 271-278.
- Perry, G. et al. (2005) A current perspective on medical informatics and health sciences librarianship. **Journal of the Medical Library Association**, 93 (2), pp. 199-205.
- Role of expert searching in health sciences libraries (2005), Policy Statement by the Medical Library Association, **Journal of the Medical Library Association**, 93 (1), pp. 42-44.

- Sargeant, S. & Harrison, J. (2004) Clinical librarianship in the UK: temporary trend or permanent profession? Part I: a review of the role of the clinical librarian. **Health Information and Libraries Journal**, 21, pp. 173-181.
- Scherrer, CS & Dorsch, JL. (1999) The evolving role of the librarian in evidence-based medicine. **Bulletin of the Medical Library Association**, 87 (3) pp. 322-8.
- Urquhart, C. et al. (2007) Changes in information behavior in clinical teams after introduction of a clinical librarian service. **Journal of the Medical Library Association**, 95 (1), pp. 14-22.
- Wagner, KC. & Byrd, G. (2004) Clinical librarianship: a systematic review of the literature. **Health Information Libraries Journal**, 20 (supp 1), pp. 10-21.
- Winning, M. & Beverley, C. (2003) Clinical librarianship: a systematic review of the literature. **Health Information Libraries Journal**, 20 (suppl.1), pp. 10-21.
- Κυριάκη-Μάνεση, Δ. (2000) Ιατρική Βιβλιοθηκονομία. **Τεκμήριον 2: Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας**, σ. 25-42.